

O špatné a dobré četbě.

Patero exhort postních.

Sestavil

J. Ježek,

katecheta na c. k. vyšší realce Pražské.

Cena 32 kr.

V PRAZE.

Nákladem kníž. arcib. knihtiskárny.
(ROHLÍČEK a SIEVERS.)

O špatné a dobré četbě.

Patero exhort postních.

Sestavil

J. Ježek,

katecheta na c. k. vyšší realce Pražské.

V PRAZE.

Nákladem kníž. arcib. knihtiskárny.
(Rohlíček a Sievers.)

Vysoce důstojnému Pánu,

Panu

P. Františku Danešovi,

zasloužilému spisovateli, č. kanovníku, em. vikáři Novostrašeckému,
k. a. konsistornímu č. radovi a děkanu na Peruci

úctou a vděčností

věnováno.

I.

Tehdy dí ma Ježíš: Odejdi, satane!

Mat. 4, 10.

Ve stinných hájích naší vlasti roste známá vám j. dr. rostlina z čeledi potměchutí, zvaná *Atropa Belladonna*, rulík zlomocný. Z kořene mnoholetého vyhání větevnaté pruty do výše několika stop. Z úžlabiček vejčitých listů vycházejí jednotlivé květy na stopkách. Ze zeleného zvonkovitého kalichu vyhlédá rovněž zvonkovitá koruna svrchu hnědě nachová, dole hnědožlutá.

Z pestíku uprostřed koruny pěti tyčinkami obklíčeného vzrůstá po opadnutí koruny — bobule — velikosti třešně, kteráž sedíc v zeleném kalíšku barvou černolesklou i oku lahodí i chuť dráždí. Ale rostlinu tu, oko i jazyk vábíci, proniká od kořene až ku prášku květovému — nejprudší *jed*, který člověka omamuje, útroby jeho otravuje a nepřivolán-li záhy zkušený lékař, aby v čas podal nešťastníku kazijed, člověka usmrcuje. Jakkoli každému snadno rulík poznati lze, kdo na jeho nebezpečnost upozorněn byl, otrávil se přece již mnozí neprozřetelní jeho plody třešním podobnými, davše se svéstí zevní úhlednou jeho bobulí podobou. A jakkoli tají v sobě rulík nejprudší jed, vyrábí z něho vředelkařský průmysl líčidlo pro marnivé ženštiny. Odtud prý pochodí i jméno rostliny „*Atropa Belladonna*,“ krásná paní, krasavice.

Za dnů našich vyrůstá ve starém i novém světě na bílé papírové půdě pod stínem lisu tiskařského „Atropa Belladonna“ daleko nebezpečnější, jelikož svým prudkým jedem utajeným pod rouškou úhledného zevnějšku otravuje ne těla, nýbrž na tisíce lidských duší. Tisk jest velmoc a zmahající se špatný tisk jest nemoc zlá, nakažlivá morovina to našeho věku.

Bohu budiž žalováno, že i do utěšené květnice českého písemnictví přesázeno z ciziny a vštípeno v letech posledních dosti jedovatých potměchutí a že jimi literatura naše od mrzkých výtělkářů uectně zprzněna jest.

Pohříchu i někteří naši původní spisovatelé doby nejnovější oblíbili sobě ve svých spisech směr znemravňující, bořící, protináboženský. Hledají svobodomyslnost v podrývání mravnosti a vši víry, zvláště katolické, protože ona vystupuje rozhodně proti všem svobodomyslným názorům, které snižují člověka na pouhé zvíře, odkazují jej jenom ku hmotě, jen k této zemi a slibují mu na nejvšš turecké nebe na zemi.

Aby tyto jedovaté plody dosáhly vytknutého jim cíle, totiž zpohanštění, znemravnění i zpitomění lidu a pěstitelům toho nekalého ovoce plnily kapsy, přicházejí do všech koutů naší vlasti náhončí ďáblové — kolportéři, kteří roznášejí knihy prosáklé bohopustou nevěrou, a oplzlostí, povídky a romány, jimiž všelike nectnosti a ohavné zločiny: vzpoura, nevděk, smilstvo, cizoložstvo, vražda, samovražda líčí a oslavují se jako činy hrdinské, naproti tomu však mravy a ctnosti křesťanské černě se kreslí jako slabost, hloupost a zpozdilá sprostota.

Lidé od zděděné po našich praotcích přirozenosti spíše ku zlému než k dobrému se chýlí, lidé nezkušení, lidé u víře vlažní a jako trtina větrem se klátící, dají se spíše tlachalem pro špatné čtení získati nežli kazatelem ku četbě Písma sv., Postilly aneb jiného dobrého na mravním základě zosnovaného spisu nakloniti. Slibují-li konečně nekalí ti náhončí odběratelům za prémii obrazy Svatých v úhledných rámcích, jež sebou nosívají, chytí

na ten lep i mnohé dobré katolíky, kteří teprv pozdě poznali, že za drahý peníz koupili si jed svůdně a pokrytecky zahalený pod rouškou zajímavého čtení a pod pláštěm svatého obrazu.*)

Nebyl-li Syn Boží — dle dnešního sv. evangelia — prost pokušení, unikne jim tím méně křehký tvor pozemský. A nejčastějším pokušelem člověka za dnů našich bývá — *špatná kniha*.

Znaje jednak velikou důležitost dobrého čtení, jež nad zlato se cení, a jednak chtěje vás j. dr. ochrániti před otravou špatných spisův, obral jsem si za předmět letošních exhort postních rozjímání *o špatné a dobré četbě* a vyložím vám postupně: *zhoubný vliv špatných knih, liché výmluvy, jimiž čtenáři daremných knih sebe ospravedlňují, právo i povinnost Cirkve sv. zapovídati věřícím špatné spisy čísti, užitečnost dobrých knih* a na konec s dělím s vámi *pravidla, jimiž při četbě řídit se dlužno*.

Dnes promluvíme *o zhoubném vlivu knih špatných*.

P o j e d n á n í.

I. Špatné knihy jeví zhoubný vliv svůj na křesťanský řád mravní čili na čistotu mravů. Čistota mravů jest dobrem neocenitelným. „Blahoslavení čistého srdce, neboť oni Boha viděti budou.“ Mat. 5, 8. Čistota vede k Bohu člověka, činí ho andělem a obestírá život jeho smrtelný gloriolou nesmrtelnosti. Proto třeba jí pečlivě stříci a chrániti, aby žádná myšlenka nečistá v tobě se neprobudila, nezmohutněla a tebou neovládala.

Klement Brentano, znamenitý básník, vypravuje z vlastního života, jak velice mu uškodilo čtení „Osvobozeného Jerusalema“ od Torq. Tassa, ješto vypravování o Rinaldu, Colorindě a o čarodějnici Armidě náruživost

*) Viz pojednání Jos. V. Smělého v Blahověstu r. 1879.

nečistou v něm probudilo, proti níž mocně bojovati musil. Hle! tak špatné spisy ohrožují čistotu!

Uvažujme dále *vlastnosti* těchto tištěných *pokušitelů*; blíží se k tobě ve svůdné podobě, zamlouvají se slíčnou úpravou, uhlazenou, květnatou řečí a jsou při tom tak nestoudní, že sami ani se nezardí. Jsou to pokušitelé tajní, možno se jimi bavit celé hodiny, dny i noci beze všeho nebezpečí, že před lidmi v hanbu upadneme.

Rozjímejme o *účincích*, jež špatné knihy způsobují: hlas svědomí bývá jimi přehlušen, něžný pel studu setřen, ctnost v posměch uvedena — známky to duševní svobody a pravého osvícení. Slyšte vyznání sv. Augustina: „Dali mi do rukou knihy sepsané řečí krásnou a lahodnou, ale byl v nich jed a já ubožák čítal jsem je rád a slul jsem za to nadějným jinochem. Plakal jsem smrti Didony, která se sama pro milence zavraždila; že jsem však sám do těchto věcí jsa zabrán, Tobě, Bože můj, odumíral, proto ani slzy neprolil jsem, já přebídný.“

Čtením špatných knih nejen čas se zabijí, nýbrž i duch se usmrcuje. Zlouba jejich jest všeobecná ve všech vrstvách společenských. Všemožnými cestami, miliony svazků pracuje se a na všech stranách padnou lidé této morové ráně za obět. Zdá se, jakoby nepravost měla výsadní právo nákazu svou všude šířiti a jakoby všeliká mocnost musila před ní se pokořiti, jakoby všeliký zákon před ní musil oněměti.

Mravní řád ovšem jen znenáhla se podkopává; v pěkné formě uvádí se na jeviště hřích jako nevinňátko, až konečně předrážděné fantasii se zalíbí a do duše hluboko se zaryje. Nesměle vedla si literatura románová a divadelní koncem předešlého a počátkem nynějšího století; zejména české písemnictví bylo dlouho panenské. Dnes vystupuje i u nás nepravost drze na veřejnost v celé nahotě, že by i divoch nad tím se zastyděl.

A jak si vedou naši spisovatelští vtipkáři? Ti že karikováním *všeho* vychovávají národ? Jejich kresličské péro že je školou vedoucí k zušlechtění? — Ba že je

to soustavné vedení lidu ku sprostotě, podlosti a mrzkosti. Onen druh kresby a četby není leč hovění duševním lihovinám, jež působí na okamžik příjemné rozčilení ale nejen že pranic k pokroku a obohacení mysle nepřispívá, nýbrž i povahu mravní otravuje, otupuje, ničí.

Proto běda všem, kteří takové zboží fabrikují, špatné knihy na trh knihkupecký přivázejí, je prodávají, vychvalují; neméně běda i těm, kteří, ač by mohli a měli, šíření se špatných spisů nezabraňují.

II. Špatné spisy jeví zhoubný vliv na náboženství a řád církevní. Církev katolická jest nejmocnější hradbou řádu mravního; proto za dnů našich zejména proti Církvi a sv. víře špatné spisy namířeny jsou, je pomluvami, utrhačstvím pronásledují krutěji než za pohanských vládařů se dalo. Ovšem kdož vznešenou vážnost Církve podrýti a sv. víru podkopati chtí, mají se na pozoru, aby svým úmyslem záhy se neprozradili; proto horují z počátku za čistotu evangelia a za odstranění některých domnělých zlořádů. Teprv později po mnohých marně navrhovaných reformách ukážou kopyto Belzebubovo. Jakmile úmysl jejich prozrazen, není jim už nic svato pod sluncem; pak ani nejsvětějších tajemství víry neušetří. Božství Kristovo, autoritu Církve, písmo sv. pravost i neporušenost, bohoslužbu, stav duchovenský, slovem vše bez rozdílu napadají a jedovatou slinou potřísňují. A zbraň jejich jest *nejnebezpečnější*, neboť hověním smyslnosti, podněcováním vášní, vtipkováním, sarkasmem zavádějí na bezcestí zejména ty, jichž duch teprv se utvořuje. Mládež se navnadí, žije rychle, takže mladí starci nejsou již vzácností.

Všude lze bez obtíže špatné knihy koupiti, hojná bývá po nich poptávka; za to však po spisech opravdu dobrých, vzdělávacích a poučných zřídka kdo se ptá. Kam s těmi kořeněnými lahůdkami, jež pouze chuť dráždí a nudu způsobují, nynější svět dospěje? —

III. Špatné spisy jeví zhoubný vliv i na řád státní. Kdo neposlouchá Boha, bude dbáti hlasu svých vladařů?

Kdo pohrdá hlavou sv. Církve, bude ctíti vrchnost svět-skou? Boj proti Církvi vede se nepřímou i proti státům, neboť Církev katolická je bezpečnou oporou každého řádu lidského.

Však i nespokojenost se stávajícím řádem státním a snaha jej zvrátiti, dere se nyní drzeji než kdy jindy v popředí tím, že panovníci, knížata, vrchnosti světské i duchovní slovy a knihami se snižují, podezřívají, jich zákony a zřízení se haní a tupí. Francouzští encyklopedisté vyvolali svými spisy revoluci. Již Bedřich II. psal d'Alembertovi: „Bojím se velice, že vaše zásady uvedou Evropu v barbarství, z něhož ledva vyvázla.“

Kam dospějeme, až základní pilíře starého řádu znenáhla podkopány a zvráceny budou? Zmatek nad zmatek a převraty děsné hrozí pak společnosti lidské.

Že ve chvíli rozhodné sdruží se všechny státy evropské a vystoupí rázně proti valící se spoustě? Tu však namítá se otázka jiná, budou-li pak s to, obecné potopě s výsledkem se opřít?

Zjevný prodej špatných knih stát sice zakáže, utlumí tím však i prodej pokoutní? Či nesahá člověk vždy raději po ovoci zapovězeném?

Svatému Aloisiu z Gonzagy dostal se za mládí do ruky spis, jehož obsahu neznal, i počal v něm čísti; leč brzy hodil knihu do ohně a umyl si ruce, aby si ani těch neposkrnil. Tak jednejte i vy, mladiství přátelé! kdykoli špatný spis do rukou vám se dostane.

Odejdi, satane! pravil Pán Ježíš k pokušiteli; odejdi, satane! rcete i vy k náhončím ďáblovým, kdykoli špatné knihy vám nabízetí budou. Seznavše zákásonosný vliv špatných knih na řád mravní, církevní a státní, prostě Hospodina často na kolenou takto: „Všemohoucí Bože, jenž máš duchy lidské ve své moci, vysvoboď nás od osvěty, jež nám přináší smrt a vrať nám písemnictví čisté, abychom byli šťastnými a Tobě milými nyní i na věčnosti. Amen.“

II.

Liché výmluvy, jimiž čtenáři špatných knih sebe ospravedlňují.

Nikomu toho nepravte. Mat. 17, 9.

Na jižním pomoří italském žil za dávných časův odvážlivý mladý rybář. Jednou za velmi bouřlivé noci, když ani otec ani bratři jeho se svými pevnými a silnými lodicemi na moře odvážiti se nechtěli, osmělil se on sám přese všechna napomínání vyplouti na svém člunku malém a chatrném. Prudký a zimní vítr vál mocně, ale mladistvým ten odvážlivec statně mu na svém člunku vzdoroval až do slunce východu, jež pak v plném lesku utišenou hladinu mořskou obhřívati počalo. Umdlením a libým teplem ukojen byl mladý rybář brzy v blahý spánek, z něbož však náhle hlásným voláním jako ze vzdálí probuzen jest. Hledě kolem sebe na vše strany, spatřil lodice svého otce a bratří, ani mu kývali a zpět ho volali, leč nic se nepřičiňovali, aby k němu se dostali. I chopil se vesla a brázdil vesele mořskou hladinu; ale brzo ku své nemalé hrůze znamenal, že lodice, k níž byl předem svého člunku namířil, jest mu po boku, a pak, ač svůj člun přímo proti ní řídil, opět na druhé straně. Pluť patrně obtočnicí, tak že konec kruhu, jež člunkem svým opsal, bližší byl středu nežli počátek; a nyní dále druhým již užším kruhem se bral. Děsné tušení zmocnilo se duše

jeho; shodiv se sebe oděv vesloval s napnutím všech sil. Ale ač semo tamo ten osudný kruh poněkud přičmo přeplul, přece vždy víc a více ke středu hnán jest, kdež hluboký spatřil vír, v němž voda hučela a se pěníla. Zoufaje odhodil nešťastník vesla a stál tu rukama lomě; a mořský pták poletuje ve výši slyšel jej, an žalostným hlasem zvolal: „Charybda!“ A již byl kruh objímající jeho člunek jenom málo širší nežli tento sám. Tu se nezkušený odvážlivec položil podélmo ve člunek, zavřel oči, zacpal si uši a pak ani nedýchaje očekával svůj osud, až nad ním voda zaduněla a jej vírem do propasti strhla.

I ne jeden z vás, př. dr., nastoupil plavbu života na lodičce vetché a ač byl často varován, aby si opatrně vedl, bařinám i úskalím bedlivě se vyhýbal, za bouře na širé moře nikdy so neodvažoval, nedbal v bezstarostnosti své hlasu výstražného. Teprv když nebezpečí ze všech stran ho obkličovalo, teprv když tonul, pracoval úsilovně na svém zachránění; a blaze mu, nepracoval-li marně! Život lidský podobá se moři, v němž ne jedna nýbrž mnohé naskytají se Charybdy, ba v němž zhusta Scylla hrozí záhubou plavcům, kteří zcela na blízku Charybdy veslují. Jsou to přerozmanitá pokušení, v nichž za životy svého se ocítáme. Ba že rádí pověstné víry ve světě, jež více duši ničí než všecka ostatní pohoršení, více křesťanů k odpadlictví přivádějí než všecka krvavá pronásledování císařů římských, a tou Charybdou a Scyllou jsou — *špatné knihy*. Některé z nich hemží nestydatostmi, jiné rouháním, mnohé obojím zároveň. A přece jsou lidé, kteří čtení takových knih všelijak ospravedlňují. Na nás jest, všemi silami proti tomu zlořádu horliti, hříšnost jeho veřejně odkrýti, a jmenovitě dokázati, jak *lichými jsou výmluvy, jimiž mnozí čtouce špatné knihy snaží se jednání své ospravedlniti*.

I. Odvolávají se na obsah pravíce: „*Vždyť to nejsou knihy špatné.*“ Leč tvrzení to odporuje 1. *soudu každého nestranného čtenáře*. Co bývá obsahem většiny knih, jež duševní nevyspělci takřka hltají? — Smyslná láska, vášeň

zlá, jež pěknou formou, zábavným slohem, vzletnou řečí mladistvému čtenáři se zamlouvají; neboť vašeň velebí se jako božská ctnost, zločin jako hrdinský skutek. To že nejsou špatné knihy? —

Tvrzení to 2. *odporuje samým čtenářům.* — Jak vám bylo, když jste poprvé podobné spisy četli? — Nestyděli jste se v duchu? — Nepolil růměnec studu vaše líce? — tlouklo hlasitě vaše srdce? Nevyvolalo takové čtení jistých představ, obrazů, pocitův a žádostí, jichž by křesťan dalek býti měl? — Proč jste se z toho zpovídali? — Byli byste si přáli, abyste s takovou knihou v ruce vypustili duši? — A to že nejsou špatné knihy? Ba že knihy takové jsou novou a účinnější náhradou za rány egyptské, jež ničí blahý klid i v chýžích vesnických.

II. *Předstírá se čistý úmysl při čtení.* Knihy ty obsahují mnoho věcí pěkných; čtu je, abych se vzdělal.

Co je to pěkné v nich? — Nestoudný obsah, jenž se vám zamlouvá? Jaké vzdělání ducha z nich získáte?

Romány nestal se nikdo bystrým znatelem povah lidských, hlubokým myslitelem, výmluvným řečníkem, znamenitým průmyslníkem. V jistých kruzích se blýskati a v každé lepší společnosti jiným na obtíž býti, ctnost k pádu rafinovaně přivesti: tomu se z takových knih ovšem hravě přiučíte. V pravdě pěkné to a užitečné vzdělání! Toho dodělati se chtěli i spisovatelé takových knih, kteří na lůžku smrtelném přišedše k jasnému, lepšímu poznání přáli si, aby byli jinak psali a milosrdenství Božího se úpěnlivě dovolávali. I pohanský básník Ovidius litoval na smrtelném loži, že napsal knihu nemravnou a přál si, aby byla zničena.

Však i *při úmyslu dobrém* působí čtení leďjakých knih záhubně. Odnímá chuť ku práci, zejména k namáhavé práci duševní; znenáhla vyvine se vašeň čtenářská, již všechny povinnosti za obět přinášeny bývají; ona činí nepraktické, přepjaté lidi, jež sobě i jiným bývají na obtíž — ztřeštěné snílky, blouznivce a kandidáty blázince. A

není skutečně žádných zdrojů jiných, z nichž beze škody možno vám pravé vzdělání čerpati? — Že opravdu dobrých knih si nevšímáte, dokazuje, že nevědomě či vědomě ve knihách zcela jiné věci hledáte než vzdělání. —

III. Namítá se: *Špatného nedbám a jenom dobrá zrnka z knih vybírám.*

Tot zřejmě lež. Dokladem toho: 1. *četba sama.* Špatného nedbá, kdo zla nenávidí; kdo je však nenávidí, nechte špatnosti, leda by musil. Vy však nemusíte, neboť jest dosti knih, v nichž dobré věci bez zlých vám se podávají.

2. *Ovoce četby.* Které věci jste si z knihy přečtené nejdéle a nejvěrněji zapamatovali? — Skluzké, smyslné. S některými zrny dobrými přijato i mnoho špatných. Čtení knih jalových jest přebírání se a hledání ve snopě, který v sobě tají sotva jeden dva plné klasy.

3. *Příznání se lidí zkušených.* Sv. Terezií dostalo se do rukou všelijakých knih, v nichž ze zvědavosti napořád četla, nejvíce pak libovala si v románech. A následek toho byl, jak sama vyznala, že hasla láska k Bohu v srdci jejím a snad by byla navždy zahynula, kdyby Bůh jí neuvedl na cestu milosti.

IV. Ty pravíš: *Každou knihu mohu čísti, mám rozum, umím světlo ode tmy, pravdu ode lži rozeznati, mne se špatnost netkne.*

Kdo tak mluví? — Snad lidé proti pokušením řádně ozbrojení, v boji života otužilí, v ctnosti utvrzení, žádostem odumřelí? — Nikoliv, ale mladíci, vášněmi zmítaní, pokušením obklíčení, v boji života slaboši, nováčkové. Takových že se špatnost netkne? — Ti že mohou každou knihu čísti? —

Že špatné knihy nemají na vás vlivu? — To dosvědčuje nejlépe váš neukojitelný chtíč bez přestání čísti, váš při čtení chvat, opětne čtení některých řádků, stránek, skrývání se s knihami, smyslné rozčilení, bezsennost, probuzení se nezřízených žádostí, ano vše to svědčí o tom, že špatnost ve knihách obsažená vás se nedotkla.

Špatné knihy podobají se škodlivému hmyzu. Co tento činí na květech a lupenech rostlin, to tropí svůdné knihy při květech a lupenech ducha i srdce lidského. Čím útlejší květ, čím čerstvější lupen, tím hůře, tím větší a smutnější spousta.

Svůdcům jde hlavně o to, aby nezkušený mladík alespoň některý obrázek, několik řádků si přečetl; ostatní podá se samo svým časem. Ano mnohý spisovatel dovede čtenáře učiniti svým spoluvinníkem a vynutiti mu schvalující pocit. On je lahodným a přesvědčivým všude a vždy; ani nelze nám ubrániti se blahé rozkoši, již zaujímá veškerou naši bytost a nás k opaku toho všeho svádí, co jsme dosud věřili a cítili. Byť bychom hřích a sprostotu zřejmě před očima viděli, on nás nutí, abychom hřešili s ním, s ním abychom byli sprostými, nestoudnými; a my jemu neunikneme bez zahanbení, že jsme se zapomněli alespoň na okamžik. Tak rozeznati umíme světlo iode tmy, pravdu ode lži!

V. Jiní kladou důraz na *krásné, dojemné, mravoučné poučování, jež v některých jinak daremných knihách se naskytají*. Leč tento důvod ospravedlňující jest zcela směšný, neboť mravoučná kázání v románech jsou psána nadarmo; buď jich nikdo nečte, aneb jen zběžně a s nevolí čtena bývají, tak že jsou zcela bez účinku.

Rovněž ví každý čtenář, že to moralisování neděje se do opravdy a spíše hmotnou škodu neb užitek člověka, než věčnou jeho spásu na zřeteli má.

Moralisování jest vlastně léčkou satanovou, světlá stránka, již se kníže temnosti přiodívá, roucho beráncí, ve které dravý vlk se zahaluje. Nerozumný čtenář dá se tím zaslepití a hltá maně jed krásným a mravoučným žvaním obalený.

Nestydíte se za zpozdilost svých důvodů? — Ba že nikomu toho nepravte, abyste zaslouženého výsměchu nedošli. — A nemístné jsou uvedené důvody při všech a každém, ať mladý ať starý, ať prostý ať vznešený. Jak mnoho hříchů nebylo by spácháno, jak mnohé bídý byly

by jednotlivci, rodiny i společnost lidská zbaveny, jak mnohé nyní zavržené duše byly by věčně blaženými — bez četby špatných knih. —

Běda rodičům, kteří v domácnosti špatných knih trpí, běda přátelům, kteří je odporučují, běda spisovatelům, kteří je sestavují, běda knihkupcům, již je prodávají.

Sv. opat Cyriak vypůjčil sobě kdysi od svého známého knihu, jejíž titul netoliko nic zlého neprozrazoval, ale spíše veliký užitek čtenáři přislíboval. Když pak ji čísti počal, našel v ní rozličná učení scestná a nebezpečná. I zavřel ji hned a šel k tomu, od něhož si jí byl vypůjčil a řekl: „Bratře, zde máš svou knihu. Já ji čísti nechci, aniž tobě radím, abys ji četl. Já jsem z ní více škody než užitku nabyt. Křesťanům takové nebezpečné knihy čísti nepřísluší.“

Tak si veďte dr. př. i vy; daremnou knihu nepůjčujte dále, před její četbou každého varujte, aby nikdy na vás nepadla kletba Páně: „Běda člověku, skrze něhož pohoršení přichází.“ Mat. 18, 7. Amen.

III.

Oprávněnost indexu církevního.

Kdož není se mnou, proti mne jest. Luk. 11, 23.

Z Athen byl vyhostěn mudřec *Protagoras*, že napsal knihu proti náboženství a spisy jeho vesměs byly veřejně spáleny. Cicero de nat. deor. L. 1. Když u Římanů nalezeny knihy, jež náboženství pohanské tupily, na rozkaz senatu před lidem spáleny jsou. Valer. Max. L. 1. c. 1.

Ký div, že i křesťanství proti špatným knihám rozhodně vystupovalo. První toho příklad udál se v Efesu; město to bylo střediskem všelikého kouzelnictví a podvodného tajemnůstkářství. Když toulaví zaklínači židovští pokusili se vzývati jméno P. Ježíše nad těmi, kteří zlé duchy měli, ale se zlým se potázali a zranění jsou: připadla bázeň na všechny, kteří bydleli v Efesu a mnozí z těch věřících, již byli všetečných věcí — pověry, kouzelnictví a čar — si hleděli, snesli knihy a spálili přede všemi: a spočetše cenu jejich, shledali padesáte tisíců peněz. Skut. apošt. 19, 13—19. Rovněž na prvních sněmích církevních v Nicei a v Efesu bludařské knihy zavrženy a ku spálení odsouzeny jsou. I císař Theodosius II. vydal přísný zákon, aby nevěrecké knihy se vyhledávaly a ničily.

Proto sestavil papež Gelasius I. (492—496) seznam

špatných knih, jichž by křesťané měli se stríci. Příkladu jeho následoval Řehoř IX. a jiní papežové. Ostatně byl ve středověku počet špatných knih skrovný, neboť vědami obírali se většinou kněží světští aneb řeholní a šfření se knih bez tiskáren šlo zvolna před se. Teprv snahami humanistickými, reformací a vynalezením knihtiskařství nastal jiný obrat a svět knihami rychleji zásobován. Okolnost ta měla v zápětí, že sněm tridentský (sez. 18.) ustanovil komissi, jež všecky vyšlé knihy měla zkoumati a škodlivé z nich oznamovati. Tak vzala počátek congregace indexu, jež Piem V. trvale zřízena a Sixtem V. určitě zorganizována byla. I někteří z pozdějších papežů připojili mnohé dodatky.

Některé knihy zapovězeny jsou od Církve *bez výminky*, jiné výminečně, zatímně, dokud jistá místa ve knize změněna nebudou. Mezi knihami bezvýminečnými jsou některé, jež *každému* jsou zakázány a jiné, které kněžím a mužům vzdělaným i zbožným čísti se dovolují za účelem, aby od nich vyvráceny býti mohly.

Bez výminky jsou zapovězeny knihy od zakladatelů sekt napsané, knihy náboženské od nekatolíků vydané a knihy nemravné, pověrečné a kouzelnické. Jen po důkladném prozkoumání přijde spis na index.

Otázku Páně: „Kterak čteš?“ lze na mnohé katolíky našeho věku obrátiti a pravá odpověď by zněla: „Čtu v trestuhodné neposlušnosti proti Církvi a proti Tomu, jenž přikázal Církvi poslouchati.“ Mezi nařízení, jež nejčastěji přestupovány a nejprudčeji napadeny bývají, náleží bez odporu *církevní zákaz některých knih a spisů*. Daremnost a nerozum mnohých katolíků horlí společně s nepřátely Církve proti tomu „osobivému, nevčasnému kantorování.“ Jakým právem, ukáže se, jestliže si připomeneme:

I. *Svaté právo Církve Páně*. Tím, že katolická Církev spisy, jež proti zjevenému náboženství nepřátelsky si vedou, veřejně na pranýř staví a je věřícím čísti zapovídá, jedná po právu božském jako zástupkyně Kristova, jenž

pravil: Dána jest mi všeliká moc na nebi a na zemi. Mat. 28, 18. a jinde: „Já jsem cesta, pravda a život. Jan 14, 6.

1. Církev jest Bohem ustanovenou vykladatelkou božských pravd, může tudíž právem žádati, aby věda, která náboženství se dotýká, jejímu posouzení se podřídila a její úsudek za jedině oprávněný a právoplatný uznala. Vždyť je to Církev živého Boha, sloup a utvrzení pravdy. I. Tim. 3, 15. „Jako mne poslal Otec, tak i já posílám vás.“ Jan 20, 21.

2. Církev jest Bohem ustanovená *strážkyně pravdy*. „Učte je zachovávat všecko, co jsem koli přikázal vám.“ Mat. 28, 20. „Timothee, ostříhej, což tobě svěřeno, varuj se nepobožných novot slov a sporu falešné tak zvané vědy, ku kteréž někteří se přiznávajíce od víry odpadli.“ I. Tim. 6, 20.

Má tudíž Církev právo a povinnost na blud veřejně upozorniti a tím jeho vloudění se mezi lid v čas zameziti.

3. Církev vykonává tím právo *rozumem uznané a povahou svou odůvodněné*. Je-li totiž oprávněna k životu, přísluší jí rovněž, aby o své sebezachování se starala i práva nutné sebeobrany použila. To právo každému jednotlivci, každé společnosti na mravním základě spočívající se přisuzuje. Censorství (zapovídání) špatných spisů má však právě tento význam.

4. Každý organismus snaží se vylučovati, co s jeho ústrojím, s jeho úmysly a účely srovnati se nechce. Kdo by oprávněnost toho popíral? — Proč tedy výminečně zabraňovati to Církvi, jež svou podstatou má se ke lži a zlobě jako jasný den k temné noci? —

Církev koná při tom jen svatou *povinnost*.

Tato záleží 1. v potlačování bludu a hříchu, jelikož jimi cti Boží veliká ujma se děje.

2. v neustálé snaze pravdu a svatost k nadvládě povznést,

3. ve chránění lidstva, zejména svých dítek před poblouzením a časnou i věčnou zkázou. Církev nedostála

by svému určení, ano byla by zrádkyní oproti Bohu lidstvu, kdyby plodů lidského myšlení si nevšímal a zhoubu bez překážky světem jíti nechala. —

Svým jednáním *neporušuje* Církev *cizího práva*, neboť

a) lež a hřích jsou zcela *be-zprávné*, jejich jsoucnost jest pouhé násilí; boj proti nim není pouze dovolen *nýbrž* i *příkázán*.

b) *údobé* Církve jsou Bohem a učiněným na křtu *slibem* *zavázáni*, *podříditi* se bez váhaní rozhodnutím a *nařízením* církevním.

c) Církev *odsuzující* spis *neodsuzuje* osoby spisovatelovy ani *vždy* spisu celého; rovněž *nebývá* *zákaz* bez *výminky*. Od Církve za bojovníky pro pravdu a kázeň ustanovení biskupové a učení *bohoslovci* mají *právo* a dle okolnosti i *povinnost*, aby *bezbožné*, *nevěrecké* a *špatné*, *nemravné* knihy *přečetli* a *přečetše* je o nich *nestranný úsudek* *podati* mohli.

Kdo může zde mluvit o nějaké osobivosti aneb porušování práva?

Ještě rozhodněji při Církvi státi budeme, *uvážme-li*

II. *dobré důvody*, o něž *jednání své opírá*. Církev *odsuzující* knihy *špatné* *jedná* tak po *právu* z *důvodů* *podstatných*, neboť

1. *čtení špatných spisů* *nebývá* nikdy bez *následků* *zlých*; *vždy* něco *uvázne* v *mysli*, v *srdci*. Stává se tak hlavně pro *duševní nevypěstlost* *čtenáře*, *jemuž* *lež* od *pravdy* *rozeznati* často *nemožno*. *Krásná forma*, *řečnické obraty*, *smělé výroky* *uvádějí* *nerozumného čtenáře* jako *bludičky* do *bařiny*, odkud *těžko* *vyvážnouti*. *Nemenší vadou* je, že *čtenářovy* *zlé náklonnosti* s *napsanými zásadami* jsou v *souhlasu*. *Člověk* tam *nalezá*, po čem *tajně touží*; *nemravu* se *holduje*, *vášné* se *ospravedlňují* a *zkažené srdce* *nedá* *lepšímu náhledu* ani *vzniknouti*.

2. *Odebíráním* a *čtením špatných knih* *naddržuje* se *zlu* velmi, což *hříšné* jest. *Neboť* *platíme* *svými penězy* *ne-přátelům* *Božím* a *Církve* za to, že co nám *svato* a *draho*, *hanou* a *potupou* *potřísňují*, nás i co nám *nejmilejší* na

pranýř stavi. Kdyby špatně to zboží nikdo nekupoval, přestali by brzy je vydávati.

Podporujice špatný tisk nemáme-liž opravdového podílu na zlu a nespolečujeme-li se s Jidášem Iskariotským? — Ba ještě více; svým příkladem odporučjeme plody bezbožného tisku i jiným, obeznamujeme je s nimi a bereme na se, snad mimoděk, ručení za pravdivost obsahu. Ano šířice spisy svůdné, stáváme se přímo svůdci.

3. Konečně *záhuba špatné četby jest velická*; mívá v zápětí

a) zaměnění pravdy bludem při mnohých až k nepoznání. Jaká to směsice myšlenek a doměnek! Jak rychle mizí rozdíly ano i protivy. Jaké množství nejistoty, polovičatého přesvědčení; jaký nadbytek nesmyslu a nevěry a jaký nedostatek soudného, zdravého rozumu a pravé, pevné víry!

b) indifferentismus aneb ničení sil duševních. Při neustálenosti myslí a častých odporech, bere se pak každá pravda v pochybnost, nastane vášnivý boj duševní ale bezúčelný, jímž často dobré síly zbytečně se maří. Že vzdělání a pravá věda tím se nepovznáší, jest na bíledni.

c) Oslabení naší víry a znenáhla její ztráta úplná, což bývá nutným následkem toho, necháváme-li schválně na svém přesvědčení viklati a hříšným, opovážlivým pravdy v šanc vydáváním milosti víry nehodnými se číníme. Svědčí o tom Písmo sv., dějiny i denní zkušenost. — Po těchto vážných úvahách může rozumný člověk pečlivé matce naší, sv. Církvi ve zlé vykládati, že se snaží, aby duševní jedovaté byliny do její zahrady se nedostaly, ba věřícím dítkám ani na oči nepřišly? — Slušno tudíž i spravedливо Církvi za její o nás péči materskou srdečně děkovati a svůj dik svědomitou k ní poslušností vždy a všude na jevo dávat; lepší jest za jisté poslušenství nežli oběti. I. Král. 15, 22. Amen.

IV.

Užitečnost knih dobrých.

Dobré čtení nad zlato se cení. -- Přísloví.

Učený vlach Petrarka, jenž ve XIV. století žil, psal kdysi svému dobrému druhu z mládí v tato slova: „Mám přátele, jichžto společnost mne velmi baví. Jsou ze všech století a ze všech zemí a získali si veliké vědomosti v řízení státním i soukromém, ve válce i v míru. Jsou mi vždy k službám a velice mi prospívají. Zavolám je a propouštím, kdy se mi zlíbí, a nehorší se proto na mne, nýbrž odpovídají vždy a ochotně na mé otázky. Vypravují mi, co se za starých časů stalo, odhalují tajnosti přírody a učí mne, jak bych šťastně žil a tiše zemřel. Zapuzují můj zármutek a brousí vtipem ducha mého. Brávám je i na venek, kde se jim o samotě lépe líbí, než ve hluku městském.“

Člověk od přírody ke společnosti jest připoután. Jako dobrá spořádaná společnost člověku dobrem jest, tak opáčně společnost zlá zhoubně na něho působí. „Pověz mi, s kým zacházíš a já ti povím, jaký jsi.“

Stává se však v životě, že při sebe lepší vůli nelze nám nalézti kruh přátel upřímných, nám oddaných, věrných, v každé příčině dokonalých, kteří by upřímnou radou, prostým nelíčeným slovem zlého nás varovali,

k dobrému naváděli, kteří by byli pevnou naší oporou. Kam utéci se v podobném případě, kde si postěžovati, koho o radu se tázati, kam se obrátiti? Hledající společnost jinou, nacházíme společenství knih.

Zdá se, že ta mrtvá společnost nudnou bude; než neodsuzujme před časem. Každá jednotlivá kniha, každý jednotlivý svazček jest druhem stálým, přítelem nejlepším, rádcem nejupřímnějším, společníkem nejtrpělivějším; každý člen té společnosti jest i druhem neúnavným: jak mluvil k nám za dětství, tak mluví i v starobě.

A kdykoli ze všech stran zármutek a nepokoj na nás dotírá, tuť vejdouce ve společnost knih, cítíme se hned svěžími, zapomínáme na vše, jest nám blaze. Leč jako lze poznati člověka dle lidí, s kterými obcuje, tak rovněž poznáváme ho dle knih, jež čítá; ba nepochybíme, díme-li: „Pověz mi, co čítáváš a já ti povím, jaký jsi!“ A proto na nás jest sjednati sobě tu nejlepší společnost, ať již to lidí, nebo knih. Jako dobrý společník podpírá nás u víru světa toho, abychom neklesli, tak i knihy dobré, nám přiměřené, ducha našeho k sobě poutajíce nedovolují, aby se něčím mrzkým, zlým zabýval.

Tomáš Hood napsal o sobě: „Vrozená záliba ve čtení a pracích duševních, zachránila mne snad před mravní záhubou, kteráž snadno stihne ty, kdož ztratili již za mládí rodiče; knihy nedovolovaly mi, abych chodil do krčem, divadel a kaváren.“

První kniha, jež učiní v mysl mladíkovu hluboký dojem, stanoví obyčejně rozhraní v jeho životě. Zahřívá srdce, budí nadšení a uvádí snahy v neočekávaný směr, čímž navždy zavládne charakterem. Nová kniha, kterou vcházíme v důvěrné přátelství s přítelem novým, nás moudřejším a zralejším, může takto státi se důležitým východištěm dějin života. Od té doby, kdy Schiller poprvé seznámil se se Shakespearem, a Gibbon náruživě četl první svazek „Všeobecných dějin,“ od těch okamžiků každý pocítil první nadšení pro obor svůj.

Čtouce případné knihy nebyli jen mnozí mužové povzbuzení, aby oddali se těm odborům písemnictví, nýbrž knihy daly nejednomu zcela jiný směr životní. Sv. Ignác z Loyoly zatoužil po slávě středověkých rytířův a proto zvolil si stav vojenský. Jsa v bitvě raněn a k lůžku připoután, probíral se z dlouhé chvíle — nemaje jiných knih — v životech Svatých a náhle jat jest touhou v jejich šlépěje vstoupiti; i stal se zakladatelem nového duchovního řádu, jenž pod jménem tovaryšstvo Ježíšovo ve všech dílech světa křesťanství horlivě šířil a utvrzoval, jakož až dosud neunavně činí.

Dobré knihy povznášejí nás nad hrudu zemskou, názory naše tříbí, mysl jasní, rozum brousí a ku mravnosti a jiným ctnostem vedou; jen takové a podobné jsou pravými vychovateli, neboť dávají duchu našemu ráz a podobu pravé lidskosti.

Dobrá kniha jest často nejlepším *památníkem života*, chovajíc v sobě nejlepší myšlenky, jichž život ten schopen byl; neboť svět člověka jest většinou omezen na svět jeho myšlenek. Tak nejlepší knihy jsou pokladnice dobrých slov a zlatých myšlenek, kteréž, uchováme-li je v paměti, stávají se nám stálými společníky a těšiteli, často i anděly strážnými.

Dobré knihy mají na sobě *ráz nesmrtelnosti*; jsou stálější nad výsledky hmotné práce. Hrady, paláce a chrámy rozpadávají se v rupy; malby a sochy berou porušení; jen knihy a myšlenky v nich obsažené jsou vždy mladé, vždy jaré, nestárnoucí. Čas nemá moci proti velikým myšlenkám, jež dnes jsou tak svěží jako byly před věky, kdy poprvé se zrodily v hlavách svých původců. Knihy dobré *uvádějí* nás do *nejlepší společnosti*, seznámí nás s největšími duchy, již kdy žili. Knihami slyšíme, co onino mluvili a konali, zříme je před sebou, jakoby opravdově ještě žili; cítíme s nimi, radujeme se a truchlíme s nimi; jejich zkušenost stává se zkušeností naší.

I nejchudší člověk smí vstoupiti do společnosti vele-

duchů, kteří k nám mluví z knih, smí vstoupiti bez obavy, že bude dotíravcem jmín. Všickni, kdož naučil se čísti, zaplatili si vstupné do tohoto kruhu. Chceš se zasmáti? Španělský Cervantes a náš Rubeš s tebou se zasmějou. Truchlí duše tvá? — Tomáš Kempenský bude s tebou truchliti a potěší tebe. V knihách nalazáme zábavu, poučení a útěchu v radosti i v zármutku, v štěstí i v nehodě.

V čele dobrých knih stojí *bible*, vychovatelka mládeže, vůdkyně věku mužného a těšitelka stáří. Mnoho-li dobrého spůsobili ve světě velicí příkladové tam vypsaní! Mnoho-liž lidí vybralo si z bible pravou sílu, nejvyšší moudrost a nejlepší pokrm ducha! Písmo svaté jest kniha, jejížto slova zaznívají uchu lidskému jako hudba, již nikdy nelze zapomenouti, jako hlas zvonů kostelních, jimž pravověrný křesťan stěží jen odolati dovede. Blahé zvěsti jeho zhusta zdají se nám býti spíše skutečností než pouhými slovy. Slova jeho jsou částí národního ducha a kotvou národní pevnosti. Památka po zemřelých v ně se vtěluje. Mocné vzkazy dětství obrazí se u verších biblických. Síla všech zkoušek a zármutků lidských skryta jest ve slovech Písma sv. Bible zpodobuje nejlepší okamžiky člověka a vše, cokoli na něm jemného, měkkého, čistého, kajicného a dobrého, stále mluví k němu z Písma. Za větší díl svých nynějších vědomostí a své vzdělanosti zavázáni jsme bibli, jež byla hlavní pákou, kterouž mravní a duševní charakter Evropy ku své nynější výši povznesen byl.

Vedle Písma sv. klade Církev *spisy sv. Otců*, ty první květy ze srdce mladé Církve vypučelé, ty nepřeherné doly rudy vzácné a rozmanitých drahokamů. Sv. Otcové jsou nejen svědkové víry, ale i nevyvážený zdroj krásy a ušlechtilosti a protož i mnohonásobně prospívá slovo jejich. Víra a věda, moudrost i důkladná znalost vniterného člověka, velikost ducha a stálost charakteru, obzvláště pak vnada ctnosti září ze spisů jejich způsobem, kterýž jménu a slovu jejich vážnosti veliké sjed-

nává; nad to mnohostranná povaha spisů těchto činí je výbornou školou praktického vzdělání a praktické moudrosti.

Dále sem spadají spisy nábožensko-vzdělavatelné, jež navádějí ku křesťanské zbožnosti, mravnosti, dokonalosti, vůbec k životu bohumilému; zejména knihy modlitební, životy P. Ježíše Krista, bl. P. Marie, životopisy Světcův a Světic, rozjímání a jiné knihy obsahu asceticko-poučného.

I dobrá prosa zábavná budiž křesťanu časem vítanou; člověk tu něco poučného, tu něco zábavného čísti musí. Jinak jako rez kazí dlouho nepotřebované věci: tak i duch by musil v těle zrezavěti. Rovněž pěknou básní mysl okřeje

Kdo z vás může se státi údem Dědictví Svatojanského v Praze aneb Cyrillo-Methodějského v Brně, neváhej a spisy oběma dědictvími vydané sám pilně čti i jiným ku čtení zapůjč ochotně. Mládeži skytá dobrou zábavu „Dědictví Maličkých“ v Hradci Kr. a „Zlatá Kniha“ v Písku.

Rovněž časopisy dobrého směru (Blahověst, Obzor, Vlast, Osvěta Škola božského srdce Páně, Anděl strážný atd.), spisy katol. tiskového spolku v Praze, „Zábavná bibliothéka“ vycházející v Brně, spisy Pravdovy, Ehrenbergrovy, Benešovy atd. zasluhují, aby byly pilně odbírány, hojně mezi lidem rozšiřovány a bedlivě čteny.

Komu líto jest peněz na dobrou knihu, podobá se rolníku, který nechává pole stále úhorem, jelikož mu líto semene. Ale co bude sklízeti? — Knihy dobré jsou jako domácí kazatelové a učitelové, putující z rodiny do rodiny, dům od domu. Dobrá kniha podobnáť pramenu, na vše všude strany se rozlévajícímu, vše občerstvujícímu a zúrodnujícímu.

Dobré knihy jsou zbraní, kterou proti nepřátelům své duše se hájiti můžeme i máme; jsou zrcadlem, ve kterém jací jsme a jací vlastně býti máme, spatřiti můžeme.

Kdysi mluvil někdo před papežem Piem V. o ceně drahokamů. Tu položil papež ruku na knihy a pravil : „Hle, tuto jsou pravé drahokamy!“

Abyste, př. dr., takových drahokamů pravých ku vzdělání, poučení a zábavě ušlechtilé všude a vždy nalezali v hojnosti, k tomu z plna srdce volám : Staň se, staň se! Amen.

V.

Pravidla, jimiž při četbě řídit se dlužno.

Kterak čteš?

Anglický básník Sam. Taylor *Coleridge* (čti Kólyrdž) rozvrhuje čtenářstvo na čtyři třídy. U jedněch všecko čtení propadá jako písek ve přesypacích hodinách, nezanechávajíc žádného sledu po sobě; druzí jako houba všecko táhnou do sebe a dávají opět jako houba ze sebe, jenom že trochu špinavější; třetí jsou jako harasové sýtko, které všecken čistý mok propouští a jenom rmut a kal podržuje; konečně pak jsou i tací čtenáři, ač jich nejméně, kteří na způsob kovkopů v Golkondě (ve východní Indii) rudu odhazují a jenom drahé kameny podržují. Kéž by k tomuto poslednímu druhu čtenářstva náležel každý z vás! A kéž by jenom pravé a nejvyšší zájmy člověčenstva knihami účinně byly fedrovány!

Pohříchu však často místo chleba podávají se chtivému čtenáři nezáživné kameny ano i zdravá jinak potrava duševní bývá nezřídka *vinou* čtenářovou bez žádoucího účinku, ba dokonce jemu i *na škodu* jesti.

Nebude tudíž zbytečno, jestliže dnes otázku Páně: „Kterak čteš?“ uvážíme a já vás na pravý způsob upozorním, jak si při četbě knih vésti máte.

I. Předem všimněme si **těch, kteří čtou, aby se**

vzdělali. Jest dovoleno a slušno čtením sebe vzdělávati; toho žádá

a) *rozum*, abychom oheň lásky své k Bohu a k bližnímu v sobě rozněcovali, srdce zušlechťovali, mysl bystřili, vůli v dobrém sílili.

b) *Písmo* sv. Sv. Pavel psal Timotheovi: „Všeliké písmo od Boha vdechnuté užitečné jest k učení, ku trestání, k napravování, k cvičení ve spravedlnosti, aby dokonalý byl člověk Boží schopen ke všelikému skutku dobrému.“ II. Tim. 3, 16, 17. Proto bylo budoucím králům židovským přikázáno: „Když dosedne na stolicí království svého, dá sobě zhotoviti od kněží pokolení levitského výpis zákona z knih Mojžíšových a bude jej míti při sobě, a čísti jej bude po všecky dny života svého, aby se naučil báti Hospodina Boha svého a ostříhati slov a obyčejů posvátných jeho, jež v zákoně přikázány jsou.“ V. Mojž. 17, 18. I všemu lidu israelskému nařízeno, aby každého sedmého léta o slavnosti stánků, když se sejdou všickni z Israele, čtena byla slova zákona, aby slyšíce učili se a báli se Hospodina a ostříhali i plnili všecky řeči zákona. V. Mojž. 31, 10.

c) *církevní praxis*. Již v první Církvi byli lektori či předčítači knih. Sv. Otcové a učitelové církevní sestavovali spisy rozličné a vybízeli k jich četbě. A dosud dává Církev v neděli a ve svátek věřícím předčítati výňatky z Písma sv.

d) *požehnané následky četby*. Nejednou obrátil Bůh hříšníka dobrou knihou. Dokladem toho sv. Augustin; byv opětne neznámým hlasem, jenž k němu volal: „Vezmi a čti!“ napomenut, otevřel listy sv. Pavla a zrak jeho padl na slova apoštola národů k Římanům 13, 13: „Jako ve dne poctivě choďme; ne v hodování a v opilství, ne ve smilstvech a nestydatostech, ne ve sváru a závisti, ale oblecte se v Pána Ježíše Krista.“ Tím jeho obrácení vzalo počátek.

Aby účel vzdělání docílen byl, nutno jistými *pravidly se řídití*. Zejména třeba:

a) *dobrý výbor knih si učiniti*. Nehledě k tomu, že mnohé vzdělávací spisy málo vzdělání skytají, nehodí se ani všechny knihy osvědčené pro každého. Nutno mítí zření k duševnímu vzdělání vůbec a zvlášť k pokroku v životě duševním; rovněž i k věku a povaze duševní. Nečti knihy, která by nebyla aspoň rok vydána. Z vědeckých čti nejnovější, a z básnických nejstarší. Kdo sebe málo znáš, hledej rady u jiných.

b) *pozorně s rozmyslem čísti* a to na místě a v době, kdy duch náš zevnějším světem nejméně rozptylován bývá. Jinak padne dobré símě jen na povrch a nevydavši užitku uschne. Zběžné a povrchní čtení podobá se v účincích svých člunu plovoucímu po hladině vodní. Stopa, již člun po sobě zůstaví, jest jenom mělká na obrat se zavírající brázda.

Aby čtení s užtkem se neminulo, musí následovati další *přemýšlování* a všestranné *uvvažování*; vždyť i tělesné zažívání pokrmů mnoho hodin vyžaduje. Těkavý a nepozorný čtenář podobá se muži, spatřujícímu přirozený obličej svůj ve zrcadle: i vzhlédl se a odešel a hned zapomenul, jakový by byl. Jak. 1, 23--24. Proto

c) *samo čtení ať jest mírné* a nechať je ukončuje *rozvaha* a nikoli zemdlenost. Kdo najednou mnoho čte, zmate si vše, jedno pro druhé. Jako při průtrži mračen voda v pustošících potocích do údolí se žene, vrchy a pahorky jen málo svlažujíc: tak i zde. Jako ten, kdo se chlubí mítí mnoho přátel, sotva jediného upřímného mezi nimi by našel, a tudíž z nich ze všech nehruběho zisku mívá: tak rovněž kdo mnoho čte spisů rozličných, málo ku svému vzdělání a ještě méně ve prospěch svého povolání získá. Nikde není, kdo je všude; čteš-li každou knihu, jež ti přijde do ruky, bez rozdílu a jen jako letem, bude to skoro tolik, jako bys nebyl četl ani jediné. I velká řeka může vyschnouti, jestli na mnoho potoků se rozdělí: tak tomu bývá i s duchem člověka, který z pouhé zvědavosti mnoho čte a tak síly své rozptyluje.

Tomáš Aquinský byv tázán, jak možno učeným se státi, odpověděl: „Řádným přečtením jen jediné dobré knihy!“

II. *Kterí chtějí se poučiti.* Ač máme především křesťanské poučování na zřeteli, nevyjímáme nikoho z povinnosti, aby si čtením potřebných vědomostí sjednal. Komu opravdově jde o poučení a pravdu, *snaž se,*

1. *abys čtenému porozuměl.* „Kdo čteš, rozuměj!“ napsal sv. Matouš 24, 15.

Proto a) *pros před čtením za božské osvětlení,* aby tělesná rouška duševního oka nezastírala a Bůh, Otec světél, tobě smysl písma otevíral, abys všemu rozuměl.

b) *čti jen, co pochopiti můžeš.* Mnozí čtou knihy, jimž nerozumějí, jelikož jim předchozí vzdělání schází. Čtení takové je mařením času, zdrojem duševního zmatku, pochybností a bludů. Zejména střežte se čísti knihy, jež stávající pořádek zvrátiti hledí, náboženství tupí, Církev snižují, bludy šíří atd. Ne každému dáno, aby blud vyvrátiti a svého přesvědčení obhájeti dovedl.

c) *mista nejasná dej si vysvětliti* spolehlivými lidmi jakož komorník královny Kandace učinil. Skut. apoštol. 8, 27—35.

2. *Čti s myslí pokornou.*

a) Vědomosti nejsou sobě účelem, nýbrž prostředkem k dosažení nejvyššího, věčného cíle. Vědění bez pokory nadýmá. Hleď četbou lepším se státi, z ní bež užitek, nechlub se, nevypínej, nesváři. „Tak čti,“ praví sv. Efrem, „aby v čtení tvém ne pouze toho vyhledával, co k výmluvnosti a ku kráse řeči náleží, aby srdce tvé neporušil duch drzosti: nýbrž na způsob moudré včeličky, jež z plkvětin med sbírá i ty z toho, co čteš, léku pro duši vyhledávej.“

b) *čti bez předsudků;* nedbej domluv převráceného světa, nedej se másti svými zlými náklonnostmi.

III. *Kterí čtou, aby se bavili.* Těm třeba na srdce vložiti: 1. *aby četli s umírněností.*

a) *Ne na úkor ostatních povinností,* jež povolání jim ukládá. — Hřeší těžce veřejný úředník, který dobu úřadování ledajakým čtením promrhá, hřeší matka, jež pro čtení svých povinností zanedbává, otec rodiny, jenž pro

samou politiku nechal by svých nouzi tříti. Nejsme na světě pro zábavu, nýbrž abychom „o jedno potřebné“ péči měli.

b) ne na újmu sil duševních a tělesných. Kdo zná čtenářskou vášeň nynějšího pokolení, jež mnoho hodin ano i celé noci četbě obětuje a to s napnutým účastenstvím, uzná tuto výstrahu za nutnou.

2. *aby četli s velikou opatrností.* To poroučí se

a) pro větší neb menší zkaženost naší bytosti, jež často jen malým úrazem člověka v propast hříchů strhnouti může. „Smyslové i myšlení lidského srdce ke zlému nakloněna jsou od mladosti jejich.“ I. Mojž. 8, 21.

Mnohá bylinka, na pohled velmi krásná a spanilá, skrývá v sobě přec jenom jizlivé šťávy, přinášející hroznou smrt tomu, kdo jích neopatrně užívá. A tak i mnohá kniha, na první pohled užitečná, přece v sobě skrývá jed, jímž andělská nevinnost srdce se hubí a v zkázu uvádí.

b) Pro ničemnost a zkaženost moderní četby, jež jest většinou továrním zbožím z dílny satanovy a podobá se nádherné látce indické podivuhodné krásy, která plna jest zárodků morových.

Proto nedejte se svoditi; porušujít špatné knihy dobré mravy.

Komu jde o své blaho, varuj se špatných knih, vyhledávej dobrých a při čtení řiď se svědomitě danými pravidly. „A kteřížkoli těchto pravidel budou následovati, na ty pokoj a milosrdenství.“ Galat. 6, 16. Amen.

Patero řečí „O špatné a dobré četbě“ bylo vlastně pro odrostlejší mládež studující sestaveno a to dle Colmara, Kronenbergra, Förstra, Smilese, Jungmanna T. J. a jiných. Přesto vše jest na bledni, že promluv těch mutatis mutandis ve městech, ano zde onde i na venkově tu při křesť. cvičeních, tu za poklad ku kázáním použití lze.

Nová modlitební kniha:

LÁSKA KU KRISTU JEŽÍŠI.

OD

SV. ALFONSA MARIE LIGUORI,
UČITELE CÍRKEVNÍHO.

ZČEŠTIL

FRANTIŠEK HAŠEK,

KNĚZ KONGREGACE NEJSVĚTĚJŠÍHO VYKUPITELE.

== S barvotiskovým vyobrazením. ==

Cena vázaného výtisku se zlatou ořízkou a v pouzdru
1 zl. 20 kr.